

บทที่ 2

ความเป็นมาและแนวคิดทฤษฎีของกฎหมายสิทธิบัตร

ก่อนที่จะพิจารณาถึงปัญหาของกฎหมายสิทธิบัตรยาที่มีผลกระทบต่อประเทศไทยและประชาชนในประเทศ จำเป็นต้องศึกษาความเป็นมาของระบบการคุ้มครองสิทธิบัตรของต่างประเทศและประเทศไทย รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและอำนาจในการกำหนดมาตรการกฎหมายของรัฐ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศและประชาชนในประเทศ

ความเป็นมาของระบบการคุ้มครองสิทธิบัตรของต่างประเทศ

สิทธิบัตรนั้นมีประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการที่ค่อนข้างยาวนาน ถึงแม้ว่ากฎหมายสิทธิบัตรจะได้ถูกบัญญัติขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1474 ที่รัฐเวนิซ (The Republic of Venice) (Mandich, 1948, p.172) แต่มีหลักฐานบ่งชี้ว่า ระบบการใช้สิทธิผูกขาดเพื่อตอบแทนการประดิษฐ์คิดค้น และตอบแทนผู้ที่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาในประเทศนั้น ได้มีมาก่อนหน้านั้นแล้วเป็นเวลานาน นับตั้งแต่เมื่อ 500 ปีก่อนคริสตกาล (Greenstreet, 1972, p.2)

ในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศที่ริเริ่มระบบสิทธิบัตรสมัยใหม่ ได้มีการใช้สิทธิบัตรมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1331 โดยกษัตริย์อังกฤษจะออกเอกสารปิดผนึกที่ให้สิทธิผูกขาดในการจำหน่ายสินค้ามีกำหนดเวลาอันจำกัดให้แก่บุคคลที่ได้นำการประดิษฐ์เข้ามาใช้งานในประเทศโดยเอกสารดังกล่าวมีชื่อเรียกว่า “Letters Patent” เอกสารสิทธิบัตรฉบับแรกที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่ สิทธิบัตรที่ออกให้แก่ Johannes Kempe of Flanders เพื่อเป็นการตอบแทนต่อการจัดตั้งอุตสาหกรรมทอผ้าขึ้นในประเทศอังกฤษ อาจกล่าวได้ว่า ระบบสิทธิบัตรของอังกฤษในสมัยนั้นมีลักษณะที่เป็นสิทธิบัตรในการนำเข้า (Patent of Importation) ที่มีเจตนารมณ์เพื่อจูงใจให้มีการนำเข้าเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยผู้นำเข้าจะได้รับสิทธิบัตร ภายใต้เงื่อนไขว่าผู้นำเข้าจะต้องนำเอาเทคโนโลยีนั้นไปใช้งานในประเทศเป็นเวลาพอสมควร และจะต้องถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่มีการนำเข้านั้นให้แก่บุคคลที่สนใจด้วย (Greenstreet, 1972, p.2)

ต่อมาได้มีการนำเอาสิทธิบัตรไปใช้ในทางที่มิชอบ เนื่องจากกษัตริย์อังกฤษได้ใช้สิทธิบัตรเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์และรายได้ ด้วยการให้สิทธิผูกขาดแก่บุคคลที่สนิทสนม และให้สิทธิบัตรแก่บุคคลที่เสนอผลประโยชน์ให้เป็นการตอบแทน (Juma, 1989, p.149) และ

เนื่องจากการที่มีการใช้พระราชอำนาจไปในทางที่มีขอบดังกล่าว รัฐสภาอังกฤษจึงได้ออกกฎหมายว่าด้วยการผูกขาดทางการค้า (The Statute of Monopolies) ในปี ค.ศ.1623 ซึ่งมีผลบังคับภายหลังจากที่ได้รับการลงพระปรมาภิไธยในปีถัดมา

การออกกฎหมายว่าด้วยการผูกขาดทางการค้าได้กระทำโดยมีเป้าหมายที่จะลดทอนพระราชอำนาจของกษัตริย์ในการให้สิทธิผูกขาดลง และต้องการที่จะขจัดการใช้อำนาจผูกขาดโดยมิชอบให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้เพราะการใช้พระราชอำนาจโดยมิชอบดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการแข่งขันทางการค้าและต่อระบบการค้าเสรีของประเทศเป็นอย่างมาก

หลักการสำคัญของกฎหมายฉบับดังกล่าวคือ กฎหมายบัญญัติห้ามการกระทำทุกลักษณะที่มีผลเป็นปฏิปักษ์ต่อการแข่งขันทางการค้า และกำหนดให้การผูกขาดทางการค้าทุกประเภทมีผลเป็นโมฆะ อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้มีบทบัญญัติยกเว้นให้แก่การผูกขาดทางการค้าเพียงลักษณะเดียวนั้นคือ การผูกขาดตามสิทธิบัตร โดยอนุญาตให้มีการผูกขาดทางการค้าภายใต้สิทธิบัตรโดยให้มีผลใช้บังคับได้โดยสมบูรณ์เป็นเวลา 14 ปี นอกจากนี้ กฎหมายนี้ยังได้กำหนดให้ผู้ทรงสิทธิมีหน้าที่ที่จะต้องสอนรายละเอียดการประดิษฐ์ของตนแก่ผู้อื่น และจะต้องนำเอาการประดิษฐ์ไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายแก่ประชาชน

กฎหมายว่าด้วยการผูกขาดทางการค้านี้ถือเป็นจุดเริ่มต้น และเป็นแบบอย่างของระบบสิทธิบัตรสมัยใหม่ โดยถือว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่มีการบัญญัติรับรองสิทธิของปัจเจกชน และมีการคุ้มครองประโยชน์ของสาธารณชนในขณะเดียวกัน เจตนารมณ์สำคัญของกฎหมายฉบับดังกล่าว หาใช่เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้เป็นเจ้าของเทคโนโลยีไม่ หากแต่เพื่อสนับสนุนนโยบายของประเทศในด้านเศรษฐกิจ โดยใช้สิทธิบัตรเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิด ความเจริญเติบโตทางอุตสาหกรรมและเกิดการจ้างงานในประเทศ (Cornish, 1989, p. 67)

กฎหมายว่าด้วยการผูกขาดทางการค้านี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นแบบอย่างของระบบสิทธิบัตรสมัยใหม่ กฎหมายนี้เป็นกฎหมายฉบับแรกที่รับรองการให้สิทธิแก่ “ผู้ประดิษฐ์ที่แท้จริงและผู้ประดิษฐ์รายแรก” (True and First Inventor) และเป็นครั้งแรกที่มีการกำหนดระยะเวลาการให้สิทธิผูกขาดที่ชัดเจน

แนวคิดเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแก่การประดิษฐ์ เพื่อส่งเสริมการคิดค้นและการพัฒนาทางอุตสาหกรรม ก็ได้แพร่หลายออกไปสู่ประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือ โดยประเทศส่วนใหญ่ในทวีปยุโรปได้เริ่มนำกฎหมายสิทธิบัตรมาใช้ในช่วงกลางของคริสต์ศตวรรษที่ 19 กล่าวคือ การบังคับใช้กฎหมายสิทธิบัตรของประเทศเบลเยียมในปี ค.ศ.1894 กฎหมายสิทธิบัตรของประเทศเยอรมนี ในปี ค.ศ.1877 กฎหมายสิทธิบัตรของประเทศเนเธอร์แลนด์

ปี ค.ศ.1910 และกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1844 ส่วนกฎหมายสิทธิบัตรฉบับแรกของสหรัฐฯ ได้ถูกบัญญัติขึ้นก่อนหน้านั้น กล่าวคือ ในปี ค.ศ.1790 และในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 บรรดาประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกเกือบทุกประเทศ ต่างก็ได้บังคับใช้กฎหมายสิทธิบัตร เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ประดิษฐ์ และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางอุตสาหกรรมของประเทศ (UNCTAD, 1990, p. 232)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐสภาสหรัฐฯ ได้ผ่านกฎหมายสิทธิบัตรฉบับแรกในปี ค.ศ. 1790 โดยกฎหมายของสหรัฐฯ มีเจตนารมณ์ 2 ประการ คือ ประการแรก เพื่อให้การรับรองสิทธิของผู้ประดิษฐ์ และประการที่สอง ส่งเสริมความก้าวหน้าในทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาการ ตามมาตรา 8 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐฯ (มาตรา 8 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐฯ บัญญัติว่า (The Congress shall have power... to promote the progress of science and useful arts, by securing for limited times to authors and inventors the exclusive right to their respective writing and discoveries)

ประเทศฝรั่งเศสได้บัญญัติกฎหมายสิทธิบัตรครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ.1791 ภายหลังจากที่เกิดการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส กฎหมายสิทธิบัตรฝรั่งเศสมีเจตนารมณ์ที่แตกต่างจากกฎหมายอังกฤษและสหรัฐฯ โดยกฎหมายฝรั่งเศสมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ประดิษฐ์เป็นสำคัญ มากกว่าที่จะเหตุผลด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากกฎหมายสิทธิบัตรฝรั่งเศสได้รับอิทธิพลจากการปฏิวัติใหญ่เป็นอย่างมาก ดังนั้นการคุ้มครองสิทธิจึงกระทำภายใต้หลักการที่ว่า “สิทธิที่นักประดิษฐ์มีอยู่เหนือการประดิษฐ์คิดค้นของตนถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษยชาติ”

ในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1780-1850 ได้เกิดการเคลื่อนไหวของนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มหนึ่ง เพื่อให้มีการยกเลิกระบบสิทธิบัตรโดยนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้ได้อ้างเหตุผลสองประการ คือ สิทธิบัตรก่อให้เกิดการผูกขาดและสิทธิบัตรเป็นอุปสรรคต่อการค้าเสรีระหว่างประเทศ

นักเศรษฐศาสตร์ที่สร้างกระแสต่อต้านระบบสิทธิบัตรนี้โดยส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดเรื่องการค้าแบบเสรีนิยมของอดัมส์ สมิท (Adams Smith) บรรดาผู้ที่ต่อต้านการคุ้มครองสิทธิบัตรเชื่อว่า ระบบการให้สิทธิเด็ดขาดแก่ผู้ประดิษฐ์ได้ผูกใช้เป็นเครื่องมือกีดกันทางการค้า สิทธิผูกขาดตามกฎหมายสิทธิบัตรนั้นเป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศที่มี ผลร้ายแรงยิ่งกว่าการเรียกเก็บภาษีศุลกากรเสียอีก (Dutton, 1984, p. 22-29)

ปฏิกริยาต่อต้านนี้ได้นำไปสู่การยกเลิกกฎหมายสิทธิบัตรในบางประเทศ เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้ยกเลิกกฎหมายสิทธิบัตรของตนในปี ค.ศ.1869 (อย่างไรก็ดี เนเธอร์แลนด์ได้นำระบบสิทธิบัตรกลับมาใช้อีกครั้งในปี ค.ศ.1910) และยังมีผลทำให้บางประเทศลังเลต่อการที่จะ

ประกาศใช้กฎหมายสิทธิบัตร เช่น ส่งผลต่อการผ่านร่างกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศเยอรมนีและ สวิตเซอร์แลนด์

แต่ในที่สุด กระแสต่อต้านสิทธิบัตรก็ได้สิ้นสุดลงในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ รวมทั้งการเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยในยุโรป การเกิดลัทธิ กีดกันทางการค้า (Protectionism) และลัทธิชาตินิยม (Nationalism) และปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ กระแสต่อต้านสิทธิบัตรนั้นสิ้นสุดลงก็คือ ได้เกิดการประนีประนอมทางความคิดระหว่างสำนักคิด สองสำนักที่ทำการต่อต้านและสนับสนุนกฎหมายสิทธิบัตร โดยมีการยินยอมให้นำระบบมาตรการ บังคับใช้สิทธิ (Compulsory Licensing) มาใช้ควบคุมการใช้สิทธิผูกขาดของผู้ทางสิทธิบัตร (Machlup & Penrose, 1950, p. 28-29)

ถึงแม้ว่านานาประเทศจะได้บังคับใช้กฎหมายสิทธิบัตรแล้วก็ตาม แต่กฎหมายของประเทศเหล่านั้นก็มีข้อจำกัด โดยกฎหมายได้ให้ความคุ้มครองเพียงภายในเขตอำนาจอธิปไตยของ รัฐเท่านั้น ซึ่งยังไม่เป็นการเพียงพอต่อการคุ้มครองเทคโนโลยีที่สามารถแพร่กระจายออกไปทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาการลอกเลียนแบบ และทำให้เกิดการละเมิดสิทธิบัตรใน ประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง (Anderfelt, 1971, p. 65) นอกจากนี้กฎหมายสิทธิบัตรของประเทศ ต่าง ๆ ก็ยังมีสาระสำคัญและรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปก่อให้เกิดอุปสรรคสำหรับผู้ประดิษฐ์ และผู้ประกอบการที่ต้องการจะได้รับความคุ้มครองในหลายประเทศ (Yankey, 1987, p. 60)

เนื่องจากในช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้น ยังไม่มีการจัดทำความตกลงพหุภาคี ระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิบัตรหรือทรัพย์สินทางปัญญาใด ๆ การคุ้มครองสิทธิของผู้ประดิษฐ์ ต่างชาติจึงต้องอาศัยหลักต่างตอบแทน (Reciprocity Principle) ที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาทวิภาคีที่ บางประเทศได้ทำต่อกันเท่านั้น ซึ่งการคุ้มครองสิทธิภายใต้ระบบนี้หาได้มีความแน่นอนแต่ประการ ใดไม่ เพราะระดับของการคุ้มครองจะขึ้นอยู่กับการเจรจาต่อรองของประเทศคู่สัญญาเป็นสำคัญ

เนื่องด้วยปัญหาดังกล่าว นานาประเทศจึงต้องการจะสร้างกรอบการคุ้มครองการ ประดิษฐ์ในลักษณะระหว่างประเทศขึ้น โดยได้มีการประชุมร่วมกันหลายครั้งในระหว่างปี ค.ศ. 1873-1883 และในที่สุด ก็ได้มีการลงนามจัดทำความตกลงระหว่างประเทศขึ้นมาฉบับหนึ่ง เรียกว่า อนุสัญญากรุงปารีสเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property)

ประเทศกำลังพัฒนาโดยส่วนใหญ่ล้วนแต่เคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตกใน สมัยอาณานิคม สิทธิบัตรได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือตักตวงทรัพยากรธรรมชาติของประเทศกำลังพัฒนา โดยผู้ที่ต้องการได้รับสิทธิบัตรในประเทศอาณานิคมจะต้องไปยื่นขอรับสิทธิบัตรในประเทศแม่

และสิทธิบัตรที่ออกโดยประเทศแม่จะมีผลใช้บังคับในประเทศอาณานิคมโดยอัตโนมัติ ในทางปฏิบัติบริษัทการค้าของประเทศตะวันตกได้ใช้สิทธิบัตรเป็นเครื่องผูกขาดการค้าของประเทศอาณานิคม เช่น บริษัทการค้าของอังกฤษได้ใช้สิทธิบัตรเป็นเครื่องมือผูกขาดการทำเหมืองแร่ทองคำในประเทศไนจีเรียและประเทศกาน่า เป็นต้น (Yankey, 1987, p. 60)

ภายหลังยุคปลดปล่อยอาณานิคม (Decolonization Period) ประเทศกำลังพัฒนาได้ร่วมกันเรียกร้องให้มีการแก้ไขบทบัญญัติของอนุสัญญากรุงปารีสในหลายข้อ เพื่อให้อนุสัญญากรุงปารีสมีความยืดหยุ่นและเอื้อประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนาทางอุตสาหกรรมของประเทศในโลกรวมทั้งสาม แต่เนื่องจากการแก้ไขอนุสัญญากรุงปารีสต้องกระทำโดยมติเอกฉันท์ของประเทศสมาชิกและบรรดาประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มิได้เห็นด้วยกับการแก้ไขความตกลงระหว่างประเทศข้อเสนอของบรรดาประเทศกำลังพัฒนาจึงไม่ประสบความสำเร็จ

ในปี ค.ศ.1986 ประเทศอุตสาหกรรมได้ผลักดันประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเข้าสู่การเจรจาการค้าพหุภาคีในกรอบออร์กาไนเซชัน (General Agreement on Tariffs and Trade: GATT) การนำประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาเข้าสู่เจเนอรัลแอกรีเมนต์นี้มีเหตุผลสำคัญมาจากการที่ทรัพย์สินทางปัญญาได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประเทศเหล่านั้นมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantages) ในการแข่งขันในตลาดการค้าโลก

เมื่อการเจรจาการค้าออร์กาไนเซชันได้สิ้นสุดลงในปี ค.ศ.1993 พร้อมกับได้มีการจัดทำความตกลงทริพส์ขึ้น ซึ่งความตกลงทริพส์นั้นถือได้ว่าเป็นความตกลงฉบับแรกและฉบับเดียวที่ประกันและให้การคุ้มครองระดับสูงแก่เทคโนโลยีทุกสาขา ประเทศกำลังพัฒนาได้ถูกบีบบังคับโดยปริยายให้การรับรองความตกลงระหว่างประเทศดังกล่าว หากประเทศเหล่านั้นต้องการจะเข้าร่วมในองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ที่มีบทบาทและมีความสำคัญยิ่งในทางการค้าระหว่างประเทศ

การเชื่อมโยงประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเข้ากับการค้าระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงทริพส์นั้น ถือว่าความสำเร็จสูงสุดของประเทศที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากมีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องปรับปรุงและยกระดับการคุ้มครองสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ ให้เข้มงวดมากยิ่งขึ้น โดยต้องทำการปรับปรุงให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในความตกลงทริพส์ที่ถูกร่างขึ้นโดยอาศัยกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นแม่แบบ

ความเป็นมาของระบบการคุ้มครองสิทธิบัตรของประเทศไทย

ในประเทศไทย ความเป็นมาของกฎหมายสิทธิบัตรแตกต่างไปจากกฎหมายของประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ เนื่องจากประเทศไทยมิได้ตกเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตกกฎหมายสิทธิบัตรไทยจึงไม่ได้เกิดขึ้นเนื่องจากลัทธิจักรวรรดินิยม หากแต่เกิดขึ้นจากข้อเรียกร้องและความต้องการของอุตสาหกรรมในประเทศ รวมทั้งเกิดจากนโยบายของรัฐที่ต้องการส่งเสริมการพัฒนาทางอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศ

รัฐบาลไทยได้เสนอกฎหมายสิทธิบัตรต่อสภานิติบัญญัติเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2508 แต่ร่างกฎหมายดังกล่าวไม่ได้รับความเห็นชอบจากสภา เหตุผลที่สภานิติบัญญัติไม่ผ่านร่างกฎหมายดังกล่าวในครั้งนั้นก็คือ สภานิติบัญญัติเกรงว่ากฎหมายสิทธิบัตรจะก่อให้เกิดการผูกขาดทางการค้าสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้บริโภค นอกจากนี้สภายังเห็นว่าประเทศไทยไม่มีความพร้อมในการจัดการสิทธิบัตร โดยไม่มีบุคลากรที่จะทำหน้าที่ตรวจสอบคำขอ รวมทั้งขาดแคลนเครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตร

อีก 13 ปีต่อมา กระทรวงพาณิชย์ได้ริเริ่มความคิดในการเสนอบัญญัติกฎหมายสิทธิบัตรขึ้นอีกครั้งหนึ่ง จึงได้เสนอร่างกฎหมายเพื่อขอความเห็นชอบต่อรัฐบาลและรัฐบาลก็ได้เสนอร่างกฎหมายให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาอีกครั้งเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ.2521 ซึ่งในที่สุดสภานิติบัญญัติก็ได้ลงมติเห็นชอบกับร่างกฎหมายดังกล่าวทำให้ประเทศไทยมีกฎหมายสิทธิบัตรใช้บังคับเป็นฉบับแรก ได้แก่ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 โดยมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ.2522

ในปี พ.ศ.2535 ประเทศไทยซึ่งก่อนหน้านี้ได้ถูกกดดันอย่างหนักจากรัฐบาลสหรัฐฯ ได้ทำการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรในหลายประเด็น ได้ทำการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรโดยเกรงว่าจะถูกใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้าจากสหรัฐฯ การแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรในปี พ.ศ.2535 ได้กระทำในหลายประเด็นด้วยกันที่สำคัญก็คือการขยายขอบเขตของสิ่งที่คุ้มครองให้ครอบคลุมถึงผลิตภัณฑ์ยาอาหาร และเครื่องจักรกลทางการเกษตร ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นสิ่งที่มิอาจขอรับสิทธิบัตรได้ตามกฎหมาย

ในปี พ.ศ.2542 ประเทศไทยได้ทำการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรอีกครั้งโดยได้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักการในกฎหมายหลายประการด้วยกัน ที่สำคัญก็คือ ได้ยกเลิกมาตรการสำหรับสิทธิบัตรยา และนำระบบการคุ้มครองอนุสิทธิบัตร (Petty Patents) มาใช้ เป็นต้น

ประเทศไทยเริ่มให้การคุ้มครองสิทธิบัตรครั้งแรกในปี พ.ศ.2522 ภายใต้พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 เท่าที่ผ่านมาได้มีการแก้ไขกฎหมายทั้งสิ้น 2 ครั้ง คือ ในปี พ.ศ.2535 และ พ.ศ.2542

จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยไม่ได้เข้าร่วมในความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบัตรใด ไม่ว่าจะเป็นอนุสัญญากรุงปารีส สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือทางด้านสิทธิบัตร หรือความตกลงอื่น ๆ ความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิบัตรฉบับเดียวที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกอยู่ในปัจจุบันก็คือ ความตกลงทริปส์ (TRIPs) ซึ่งเป็นความตกลงที่อยู่ในภาคผนวกของความตกลงจัดตั้งองค์การการค้าโลก

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ

กฎหมายระหว่างประเทศ เป็นกฎหมายที่มุ่งใช้บังคับต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ แต่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงระหว่างรัฐเท่านั้น กฎหมายระหว่างประเทศจึงเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ และระหว่างองค์การระหว่างประเทศในความสัมพันธ์ระหว่างกัน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือองค์การระหว่างประเทศกับปัจเจกชนทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดา และนิติบุคคล ครอบคลุมไปถึงองค์การระหว่างประเทศที่มีใช้ระดับระหว่างรัฐบาลเท่านั้น แต่จำกัดอยู่เพียง NGO ที่ได้รับการรับรอง กฎหมายระหว่างประเทศ จึงหมายถึงกฎระเบียบข้อบังคับทั้งปวงของสังคมระหว่างประเทศที่กำกับและควบคุมพฤติกรรมของบุคคลระหว่างประเทศให้อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ปัจจุบันขยายบทบาทเข้ามาใช้บังคับในประเทศด้วย

การกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎหมายระหว่างประเทศและสนธิสัญญานั้นมีแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญหลายประการ เช่น ทฤษฎีทวินิยม (Dualism) ทฤษฎีเอกนิยม (Monism) ทฤษฎีการประสาน (Coordination Theory) หลักการแห่งอำนาจอธิปไตยกับความตกลงระหว่างประเทศ หลักการกระทำโดยสุจริต (Good Faith) และหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาโดยสมัครใจ (Free Consent) และหลักสัญญาต้องปฏิบัติตาม (Pacta Sunt Servanda) หรือสนธิสัญญาต้องได้รับการเคารพและปฏิบัติตาม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีทวินิยม (Dualism)

ภายใต้ทฤษฎีนี้ถือว่ากฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศแตกต่างกันและแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด โดยมีเหตุผลดังนี้

มีข้อแตกต่างกันกฎหมายภายในมาจากจารีตประเพณีภายในประเทศและจากข้อบังคับที่ออกใช้ภายในประเทศส่วนกฎหมายระหว่างประเทศมีข้อแตกต่างมาจากจารีตประเพณีระหว่างรัฐและสนธิสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างรัฐ

มีการบังคับใช้แตกต่างกันกฎหมายภายในใช้บังคับแก่ความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน หรือกับเอกชนกับรัฐภายในอาณาเขตของรัฐหนึ่ง แต่กฎหมายระหว่างประเทศนั้นใช้บังคับแก่รัฐซึ่งมีอธิปไตยเท่าเทียมกัน

2. ทฤษฎีเอกนิยม (Monism)

ทฤษฎีนี้ถือว่ากฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศเป็นเอกภาพ (Unity) หรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งทฤษฎีนี้ได้มีความคิดเห็นที่แยกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ

ฝ่ายแรก ถือว่ากฎหมายภายในมีค่าบังคับเหนือกว่ากฎหมายระหว่างประเทศ โดยถือหลักว่ารัฐมีอำนาจอธิปไตยเด็ดขาดและไม่อาจมีผู้ใดมาบังคับได้นอกจากรัฐเองรัฐอยู่เหนือกฎหมายระหว่างประเทศ การที่กฎหมายระหว่างประเทศมีผลใช้บังคับแก่รัฐก็เพราะโดยมีเจตนาหรือความยินยอมของรัฐนั่นเอง

ฝ่ายที่สอง ถือว่ากฎหมายระหว่างประเทศมีค่าบังคับเหนือกว่ากฎหมายภายใน เนื่องจากแนวคิดที่ว่ารัฐต่าง ๆ ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ย่อมมีฐานะเสมอกันในทัศนะของกฎหมายกฎหมายระหว่างประเทศเป็นระเบียบที่วางกฎเกณฑ์ไว้ใช้แก่ทุกรัฐและไม่มีรัฐใดจะมีสิทธิในทางกฎหมายดีกว่ารัฐอื่น ซึ่งแนวความคิดนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายระหว่างประเทศมีลักษณะบังคับในตัวเอง มิได้ขึ้นอยู่กับเจตนาหรือความยินยอมของรัฐ ซึ่งตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ หลักเรื่องการเคารพต่อสนธิสัญญาเป็นหลักการที่มีอยู่ก่อนที่รัฐจะทำสัญญา หลักการดังกล่าวนี้มีอยู่ก่อนแล้ว มิได้เกิดจากตัวบทสนธิสัญญา

3. ทฤษฎีการประสาน (Coordination Theory)

ภายใต้ทฤษฎีนี้ถือว่าควรเป็นหน้าที่ของนักกฎหมายทั้งหลายในอันที่จะต้องช่วยกันประสานประโยชน์ของกฎหมายทั้งสองระบบ โดยไม่ควรจะตั้งป้อมไว้ในเบื้องต้นว่ากฎหมายอันหนึ่งจะต้องอยู่เหนือกฎหมายอีกอันหนึ่ง หากแต่ควรที่จะหาทางตีความหมายและใช้กฎหมายทั้งสองไปในทางที่สอดคล้องกัน และเฉพาะในกรณีที่เกิดความขัดแย้งกันอย่างไรทางเล็งมิได้เท่านั้น จึงจะหันไปสู่หลักเกณฑ์ที่จำเพาะเจาะจงว่าในสถานการณ์เช่นนั้นจำเป็นต้องใช้หลักเกณฑ์ซึ่งกำหนดขอบเขตของการใช้อำนาจ โดยเฉพาะเจาะจงแก่ผู้ใช้กฎหมาย

4. หลักการแห่งอำนาจอธิปไตยกับความตกลงระหว่างประเทศ

รัฐ ซึ่งเป็นบุคคลระหว่างประเทศมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีอำนาจอธิปไตย ดังนั้นรัฐต่าง ๆ ที่ประสงค์จะทำความตกลงระหว่างกันในประเทศระหว่างประเทศ จำเป็นต้องจำกัดอำนาจอธิปไตยของตนเองตามที่รัฐได้เข้าร่วมตกลงไว้ตามสนธิสัญญา หรือความตกลงระหว่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ โดยยอมรับกฎเกณฑ์บางประการที่จำกัดเสรีภาพของตน หลักสนธิสัญญา มาจากหลักการเก่าแก่ตามกฎหมายโรมัน ว่าด้วยหลัก *Pacta Sunt Servanda* ที่ว่า “สัญญาย่อมผูกพัน” ดังนั้น สนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศย่อมต้องได้รับการเคารพและถือปฏิบัติ โดยรัฐจากการลดอำนาจอธิปไตยของตน

5. หลักการกระทำโดยสุจริต (Good Faith) และหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาโดยสมัครใจ (Free Consent)

การทำสนธิสัญญาและเป็นหลักพื้นฐานในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหลักสุจริตย่อมควบคู่กับความเป็นธรรม ความสาเหตุสมผล ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความซื่อตรง ความครบถ้วนสมบูรณ์ โดยการที่รัฐใดรัฐหนึ่งจะกล่าวอ้างข้อเท็จจริงที่ว่า การแสดงเจตนาเข้าผูกพันนั้นขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายภายในว่าด้วยเรื่องความสามารถในการทำสนธิสัญญา เพื่อจะไม่ต้องผูกพันตามสนธิสัญญาที่ได้กระทำไว้แล้วไม่ได้ เว้นแต่เป็นการขัดต่อกฎหมายภายในที่เป็นที่เปิดเผย และเห็นประจักษ์และเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง

หลักการแสดงเจตนาโดยสมัครใจ เป็นพื้นฐานของการป้องกันมิให้มีการข่มขู่ บังคับใช้กำลังบีบบังคับโดยไม่สมัครใจ ส่วนหลัก *Lex Posterior Derogate Legi Priori* สนธิสัญญาที่กระทำภายหลังย่อมมีผลบังคับเหนือสนธิสัญญาที่กระทำมาก่อนในเรื่องเดียวกัน หรือสนธิสัญญาที่กระทำภายหลังย่อมลบล้างสิทธิสัญญาเรื่องเดียวกันที่ทำมาก่อน หลักนี้ยังใช้ในกรณีการแก้ไขสนธิสัญญาด้วยหลัก *Free Consent* ทำให้รัฐภาคีผูกพันตนต่อสนธิสัญญาที่กระทำเฉพาะภายหลังจากที่ได้แสดงเจตจำนงเข้าผูกพันสนธิสัญญานั้นโดยใจสมัครแล้ว

6. หลักสัญญาย่อมผูกพัน (Pacta Sunt Servanda) หรือสนธิสัญญาย่อมได้รับการเคารพและปฏิบัติตาม

รัฐไม่อาจจะกล่าวอ้างบทบัญญัติของกฎหมายภายในเพื่อเป็นข้ออ้าง หรือเหตุผลในการที่จะไม่สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีตามสนธิสัญญาย่อมแสดงให้เห็น โดยชัดแจ้งว่า โดยหลักการแล้ว หากรัฐเข้าผูกพันตนที่จะปฏิบัติตามสนธิสัญญา ผลของสนธิสัญญานั้นย่อมผูกพันรัฐนั้นจะกล่าวอ้างเหตุอื่นใดเพื่อไม่ปฏิบัติตามไม่ได้ เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญยิ่ง หลักนี้ถูกจำกัดเฉพาะในกรณีที่มีหลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปที่สำคัญยิ่งเกิดขึ้นใหม่ลบล้างหลักกฎหมายเดิม

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) เป็นทรัพย์สินทางกฎหมายที่มีอยู่เหนือผลงานทางการสร้างสรรค์ทางปัญญาของบุคคล รวมทั้งการประดิษฐ์ (Invention) การออกแบบ (Designs) เครื่องหมายการค้าและบริการ (Trade and Service Marks) สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) และการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น (Expression of Idea) เป็นต้น ผลงานทางการสร้างสรรค์ทางปัญญาหลายประเภทเป็นสิ่งที่กฎหมายให้ความคุ้มครองรวมทั้งบรรดาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ความรู้ อุปกรณ์ และเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม

ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิทธิทางกฎหมายเช่นเดียวกับทรัพย์สิน โดยทั่วไปโดยเป็นสิทธิทางกฎหมายที่มีอยู่เหนือสิ่งที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ทางปัญญาของมนุษย์ผู้ทรงสิทธิมีสิทธิที่จะเกิดกันผู้อื่นจากการใช้ผลงานทางปัญญาที่ตนได้สร้างสรรค์หรือพัฒนาขึ้น ซึ่งสิทธิดังกล่าวเรียกกันในทางวิชาการว่า “สิทธิเด็ดขาด” (Exclusive Rights) คือ กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ทรงสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะเกิดกันผู้อื่นจากการใช้ประโยชน์ในการประดิษฐ์เท่านั้น แต่ผู้ทรงสิทธิจะต้องใช้สิทธิภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้

การให้ความคุ้มครองแก่สิทธิทางปัญญานั้นมีแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญอยู่ 5 ประการ คือ ทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติ ทฤษฎีการให้รางวัล ทฤษฎีการเป็นเครื่องจูงใจ ทฤษฎีการเปิดเผยข้อมูลความรู้ต่อสังคม และทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันทางการที่ไม่เป็นธรรมและการคุ้มครองผู้บริโภค โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Right Theory)

ภายใต้ทฤษฎีนี้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเกิดขึ้นจากความเชื่อพื้นฐานที่ว่า การให้ความคุ้มครองโดยรัฐเป็นการรับรู้ถึงสิทธิทางศีลธรรมที่เจ้าของงานมีอยู่เหนือผลงานทางปัญญาของตน เมื่อบุคคลใดได้สร้างสรรค์งานหรือทำการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใดขึ้นมา ผลผลิตทางความคิดดังกล่าวก็ควรจะเป็นของทรัพย์สินของบุคคลนั้นด้วยเหตุนี้การที่บุคคลใดนำเอาความคิดของผู้ประดิษฐ์ไปแสวงหาประโยชน์โดยไม่มีอำนาจ จึงถือเป็นการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงเทียบได้กับการลักทรัพย์ของผู้อื่นนักวิชาการบางกลุ่มและบุคคลที่ส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามักจะเรียกการกระทำละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาว่าเป็น “การขโมย” (Stealing) หรือ “การเป็นโจรสลัด” (Piracy) และเช่นเดียวกันประเทศที่พัฒนาแล้วได้ใช้ถ้อยคำดังกล่าวเรียกประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่ได้จัดให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับสูงด้วย

2. ทฤษฎีการให้รางวัล (Reward Theory)

นอกจากการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นการรับรองสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกบุคคลแล้ว สิทธิทางกฎหมายยังเปรียบเสมือนรางวัลที่รัฐได้ให้แก่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา เพื่อตอบแทนในการที่บุคคลดังกล่าวได้คิดค้นผลงานทางปัญญาที่มีคุณค่าขึ้นอีกด้วย เป็นการยอมรับกันว่า การให้รางวัลตอบแทนการสร้างสรรค์ผลงานนั้นมีความจำเป็น และรางวัลตอบแทนที่น่าจะมีความเหมาะสมมากที่สุดก็คือ การให้สิทธิเด็ดขาดในการแสวงหาประโยชน์จากผลงานทางปัญญานั้น

3. ทฤษฎีการเป็นเครื่องมือจูงใจ (Incentive to Invent Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่ารัฐให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ การคุ้มครองพันธุ์พืช หรือการออกแบบวงจรรวม ก็เพื่อส่งเสริมให้เกิดการคิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ และก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าขึ้นว่ากันว่ามาตรการทางกฎหมายที่ให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการนำเอาผลงานทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์นั้น มีความสำคัญต่อกระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นอย่างมาก เนื่องจากการวิจัยและพัฒนาและการเรียนรู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาส่วนใหญ่มักต้องอาศัยการลงทุนจำนวนมาก การให้ความคุ้มครองอย่างเหมาะสมจะทำให้เจ้าของผลงานประดิษฐ์คิดค้นเกิดความเชื่อมั่นว่าค่าใช้จ่ายและระยะเวลาที่สูญเสียไปเพื่อการดังกล่าว จะได้รับการชดเชยกลับคืนมาในรูปแบบของสิทธิผูกขาดตามกฎหมาย อันจะเป็นเครื่องจูงใจให้บุคคลต่าง ๆ ลงทุนลงแรงทำการวิจัยและพัฒนาหรือสร้างสรรค์ สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม หากปราศจากการคุ้มครองที่เหมาะสมก็คงจะไม่มีผู้ใดทำการคิดค้นหรือสร้างสรรค์ผลงานใด ๆ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อบทบาทของทรัพย์สินทางปัญญาในทางเศรษฐกิจโดยไม่ถือว่าผลงานทางปัญญาเป็นทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทรัพย์สินของผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ ดังเช่นทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติ

4. ทฤษฎีการเปิดเผยข้อมูลความรู้ต่อสังคม (Disclosure of Information Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าหากปราศจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแล้วผู้ที่เป็นเจ้าของผลงานทางปัญญาจะเก็บข้อมูลความรู้ที่ตนได้คิดค้นหรือพัฒนาขึ้นไว้เป็นความลับ ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะไม่ถือว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้ใดทั้งสิ้น ดังนั้นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามแนวคิดความคิดนี้จึงมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (Quid Pro Quo) ระหว่างเจ้าของผลงานทางปัญญากับสังคม ซึ่งระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เดินตามแนวคิดนี้มากที่สุดก็คือ ระบบสิทธิบัตร โดยกฎหมายสิทธิบัตรกำหนดให้ผู้ขอรับสิทธิบัตรทำการเปิดเผยรายละเอียดข้อมูลการประดิษฐ์ต่อ

สาธารณชน (โดยผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ) เพื่อแลกเปลี่ยนกับสิทธิเด็ดขาดที่รัฐจะมอบให้เชื่อกันว่า ด้วยวิธีการเช่นนี้ จะทำให้สังคมได้รับประโยชน์จากวิทยาการความรู้ที่ผู้ประดิษฐ์ได้คิดค้นขึ้น

5. ทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและการคุ้มครองผู้บริโภค (Prevention of Unfair Competition and Consumer Protection)

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาบางลักษณะมีเจตนารมณ์ที่แตกต่างไปจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอื่น โดยไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องสิทธิตามธรรมชาติของผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา หากแต่มีความมุ่งหมายสองประการคือ ประการแรกเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้ทราบถึงแหล่งที่มาของสินค้าและประการที่สองเพื่อปกป้องผู้ประกอบการมิให้ถูกลอกเลียนเครื่องหมายการค้าโดยไม่เป็นธรรม

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่มีความมุ่งหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ กฎหมายเครื่องหมายการค้า และกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ กฎหมายทั้งสองลักษณะนี้มีเจตนารมณ์ที่คล้ายคลึงกันประการหนึ่งคือ เพื่อที่จะให้ผู้บริโภคทราบถึงแหล่งที่มาของสินค้า ซึ่งอาจเป็นการให้ทราบถึงตัวบุคคลที่ผลิตสินค้า หรือให้ทราบว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ใด ถ้าหากปราศจากการคุ้มครองดังกล่าวแล้วก็จะมิผลให้ประชาชนเกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าได้

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาส่วนใหญ่ยังมีความมุ่งหมายในการป้องกันการกระทำที่เป็น การเอารัดเอาเปรียบกันในทางธุรกิจ แนวคิดนี้เชื่อว่า การที่บุคคลใดลงทุนลงแรงในการประดิษฐ์คิดค้นหรือพัฒนาผลงานทางปัญญานั้น บุคคลนั้นย่อมคาดหวังว่าตนจะได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้คิดค้นหรือพัฒนานั้นขึ้น หากบุคคลอื่นสามารถเอาผลงานของผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ไปใช้ได้โดยเสรี ก็จะเป็นการไม่เป็นธรรมกับเจ้าของผลงานทางปัญญา เปรียบเทียบได้กับเกษตรกรที่ได้ลงทุนลงแรงปลูกต้นส้มจนออกผล เกษตรกรนั้นย่อมต้องการจะเป็นผู้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากผลส้มดังกล่าว หากมีบุคคลอื่นลักลอบนำเอาผลส้มนั้น ไปเสียนหมดก็ย่อมเป็นการไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกร ดังนั้น หากการลักลอบส้มเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกรขั้นที่ใด การฉกฉวยเอาผลงานทางปัญญาของผู้อื่นไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตก็ย่อมเป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญานั้นขึ้น

แนวความคิดและทฤษฎีในการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตร

กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่ประดิษฐ์ผลงานออกมาให้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผลงานที่ประดิษฐ์นั้น เป็นการให้ความคุ้มครองปกป้องทรัพย์สินงานประดิษฐ์หรือผลงานที่สำเร็จเป็นทรัพย์สินที่มีรูปร่าง ต่อมามีความเติบโตและพัฒนาในสังคม เศรษฐกิจ การค้า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จึงทำให้เกิดแนวความคิดการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน ที่ไม่มีรูปร่างด้วย เรียกว่า ทรัพย์สินทางปัญญา สาเหตุที่มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน ที่ไม่มีรูปร่างด้วย เรียกว่า ทรัพย์สินทางปัญญา สาเหตุที่มีการให้ความคุ้มครองทรัพย์สิน ไม่มีรูปร่างนี้ เป็นผลมาจาก 2 แนวความคิดใหญ่ ๆ คือ แนวความคิดตามทฤษฎีสติกรรมตามธรรมชาติของนักประดิษฐ์ (The Theory of inventor's invent or natural right) กับแนวความคิดตามทฤษฎี ทางเศรษฐกิจหรือทฤษฎีสัญญา (Contract Theory) (Ufi. Anderfelt, 1971, p. 11-18 อ้างถึงใน วราภรณ์ ดงยิ่งศิริ, 2531, หน้า 23-31)

โดยแนวความคิดตามทฤษฎีสติกรรมตามธรรมชาติของนักประดิษฐ์มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ประดิษฐ์คิดค้น เป็นการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ประดิษฐ์ให้มีกรรมสิทธิ์ในผลงานที่ตนประดิษฐ์คิดค้น และสามารถใช้อิทธิพลในผลงานหรือสิ่งประดิษฐ์ได้เพียงผู้เดียว เพื่อไม่ให้บุคคลอื่นที่ไม่ได้ลงทุนแรงเอาเปรียบ โดยการลอกเลียนหรือหาผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม ดังนั้นหลักแนวความคิดตามทฤษฎีสติกรรมตามธรรมชาติของนักประดิษฐ์ จึงได้แนวความคิดพื้นฐานมาจากหลักความเป็นธรรม นอกจากนี้ยังได้นำหลักการให้ความคุ้มครองในเรื่องทรัพย์สิน โดยเฉพาะหลักทรัพย์สิน (Jus in rem) และหลักการตอบแทนแก่ ผู้สร้างสรรค์นำมาเป็นหลักแนวความคิดตามทฤษฎีสติกรรมตามธรรมชาติของนักประดิษฐ์ด้วยดังนี้ คือ

หลักความเป็นธรรมและศีลธรรม ได้นำเอาหลักสิทธิตามธรรมชาติมาพิจารณาประกอบกับความเป็นธรรมและศีลธรรมมาใช้ในการตอบแทนผู้สร้างสรรค์ ที่ได้ลงทุนค้นคว้าผลงานจนสำเร็จ ให้สามารถได้รับประโยชน์จากผลงานของตน จากหลักความเป็นธรรมที่ว่าผู้ใดประดิษฐ์คิดค้น ผู้นั้นก็ควรได้รับผลตอบแทนจากงานนั้น โดยบุคคลอื่นไม่มีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากผลงานที่ตนมิได้ลงทุนสร้างสรรค์ หากบุคคลอื่นทำการลอกเลียนแบบ จึงเป็นการขโมยผลงานของคนอื่น ถือเป็นการผิดหลักสิทธิตามธรรมชาติ เป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมและผิดศีลธรรม ดังนั้นหลักความเป็นธรรมและศีลธรรม จึงเป็นหลักที่ก่อให้เกิดการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อตอบแทนและคุ้มครองสิทธิในผลงานของผู้ประดิษฐ์คิดค้น

ส่วนหลักกฎหมายในเรื่องทรัพย์สิน เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากทฤษฎีสติกรรมตามธรรมชาติของนักประดิษฐ์ และหลักความเป็นธรรมและศีลธรรม ซึ่งทั้งสองแนวคิดนี้ยังขาดรูปธรรม กฎเกณฑ์ที่ชัดเจน จึงได้นำเอาหลักกฎหมายในเรื่องทรัพย์สินเข้ามาใช้ โดยนำหลักทรัพย์สิน (Jus in

rem) ซึ่งถือว่าการแสดงออกซึ่งความคิด ก็ถือว่าเป็นสิทธิของผู้คิดค้นอันที่จะสามารถยึดถือไว้เป็นประโยชน์แก่ผู้คิดค้นเองได้ในเบื้องต้น แม้จะยังมีได้ทำการประดิษฐ์เป็นทรัพย์สินสิ่งของเหมือนหลักแนวคิดทฤษฎีธรรมชาติของนักประดิษฐ์หรือหลักความเป็นธรรมหรือศีลธรรมที่มุ่ง แต่เพียงคุ้มครองปกป้องทรัพย์สินงานประดิษฐ์หรือผลงานที่สำเร็จออกมาแล้วเท่านั้นและหลักการตอบแทนผู้สร้างสรรค์ เกิดจากพื้นฐานของหลักความเป็นธรรมและต้องการตอบแทนผู้สร้างสรรค์ที่ทำการประดิษฐ์คิดค้นผลงานใหม่ ๆ ให้แก่สังคม และเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้สร้างสรรค์พัฒนาผลงานให้ดียิ่งขึ้น โดยการกำหนดกฎเกณฑ์รูปแบบการคุ้มครองสิทธิผู้ประดิษฐ์คิดค้น อันเป็นหลักประกันทางสังคม เพื่อตอบแทนให้แก่ผู้ประดิษฐ์ ซึ่งก่อให้เกิดการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นในสังคมนั้น เพื่อป้องกันสิทธิและประโยชน์ของผู้ประดิษฐ์มิให้บุคคลอื่นลอกเลียนแบบ หรือหาประโยชน์โดยมิชอบจากการประดิษฐ์คิดค้นนั้น

เมื่อมีการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจและการค้า ตลอดจนการติดต่อทางการค้าระหว่างประเทศ จึงมีแนวความคิดการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเป็นกลไกให้เกิด การถ่ายทอดทางเทคโนโลยีจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งให้กว้างขวางมากขึ้น โดยคำนึงถึงผลที่ได้รับจากการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศนี้ มีผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ 2 ประการ คือ สิทธิทางด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยสิทธิทางเศรษฐกิจและความร่วมมือระหว่างประเทศเกิดจากความต้องการให้ความคุ้มครองผู้ประดิษฐ์คิดค้นในการได้รับผลตอบแทนอย่างเต็มที่ จากการไม่ให้สูญเสียสิทธิทางการตลาด เนื่องจากการลอกเลียนแบบทำซ้ำ หรือหาประโยชน์อื่นใด โดยไม่ได้รับอนุญาต และต้องการขยายความคุ้มครองแก่คนต่างชาติที่เข้ามาคิดค้นงานประดิษฐ์ในประเทศที่ให้ความคุ้มครอง โดยถือเอาหลักความเป็นธรรมและหลักปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติมาปรับใช้ ซึ่งถ้ารัฐใดให้สิทธิแก่คนในชาติคนเช่นไรก็ต้องให้สิทธิเหล่านั้นแก่คนต่างชาติด้วยเช่นกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนาสิ่งประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ ให้แพร่หลายและรวดเร็วยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า จากแนวความคิดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองปกป้อง ผู้ประดิษฐ์คิดค้น เป็นการมุ่งตอบแทนเพียงผู้ประดิษฐ์คิดค้นฝ่ายเดียว โดยมีได้มองว่าสังคมจะได้รับประโยชน์จากการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ประดิษฐ์นั้นหรือไม่ เป็นกลุ่มแนวความคิดที่ขาดสมดุลระหว่างการตอบแทนเพียงผู้ประดิษฐ์กับการให้ประโยชน์กับสังคมหรือสาธารณชน โดยเฉพาะหากกลุ่มสินค้าที่คุ้มครองให้กับผู้ประดิษฐ์นั้นคือยา ซึ่งยาเป็นปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในขณะที่เจ็บป่วย เพราะมนุษย์ทุกคนต้องเจ็บป่วย อันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ดังนั้นยาจึงจำเป็น

ในการบรรเทาความเจ็บปวดและปกป้องชีวิตของมนุษย์ หากให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิพิเศษผู้ประดิษฐ์คิดค้นยาเพียงฝ่ายเดียวก็เป็นการผิดมนุษยธรรมเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ต้องอยู่ร่วมกัน ดังนั้นในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา หากยึดหลักแต่การให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิพิเศษแก่ผู้ประดิษฐ์ฝ่ายเดียว โดยมีได้มองถึงความจำเป็นหรือผลกระทบต่อ มวลมนุษยชาติ ในที่สุดการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิพิเศษดังกล่าว ก็ไม่สามารถใช้บังคับได้ เมื่อสังคมโดยรวมไม่ยอมรับในกฎเกณฑ์ที่ผิดมนุษยธรรม

นอกจากแนวความคิดในการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิพิเศษแก่ผู้ประดิษฐ์คิดค้นแล้วยังมีแนวคิดที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญคุ้มครองผลประโยชน์ของสังคมเป็นหลักก่อน แล้วจึงให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิพิเศษของผู้ประดิษฐ์ อันเป็นประโยชน์ส่วนตัวของผู้ทรงสิทธิเป็นอันดับต่อมา ซึ่งแนวความคิดนี้พิจารณาจากการให้สิทธิพิเศษหรือสิทธิผูกขาดแก่ผู้ทรงสิทธิไปแล้วประโยชน์ที่สังคมได้รับเพียงพอต่อความต้องการที่จำเป็นของสังคมหรือไม่ โดยมีแนวความคิด คือ ทฤษฎีนโยบายทางเศรษฐกิจ (Public Policy) ทฤษฎีสัญญา (Contract Theory) และทฤษฎีเสรีนิยม ซึ่งกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาก็ได้นำเอาหลักแนวความคิดนี้มาเป็นพื้นฐานในการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิของผู้ทรงสิทธิในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาด้วย กล่าวคือ

1. ทฤษฎีนโยบายทางเศรษฐกิจ (Public Policy)

แนวความคิดทฤษฎีนโยบายทางเศรษฐกิจ (จรัญ ภักดีธนากุล และวัชรียา โตสงวน, 2532, 29-30) เป็นแนวความคิดของหลักเศรษฐศาสตร์ที่มุ่งเน้นการให้ผลประโยชน์สังคมเป็นหลักสำคัญสูงสุด ดังนั้นในการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิพิเศษแก่ผู้ประดิษฐ์นั้น จึงมีการกำหนดขอบเขตและเงื่อนไขต่าง ๆ ขึ้น โดยยึดหลักการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิผู้ประดิษฐ์แล้วนั้นคุณค่าของงานประดิษฐ์นั้นต้องก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่สังคมสูงสุดด้วยเช่นกัน แต่การให้ความสำคัญคุ้มครองดังกล่าวนี้จะมีขอบเขตให้น้ำหนักการคุ้มครองประโยชน์สังคมมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง ระบบการปกครองหรือภายใต้นโยบายของรัฐบาลของแต่ละประเทศ อันเป็นปัจจัยโดยรวมที่เป็นตัวแปรในการให้น้ำหนักการกำหนดขอบเขตความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

2. ทฤษฎีสัญญา (Contract Theory)

แนวความคิดทฤษฎีสัญญา (วารกรณ์ ตงยั้งศิริ, 2531, หน้า 29-31) เป็นแนวความคิดของกลุ่ม ระบบกรรมสิทธิ์ร่วม (Collectivism) ที่มุ่งเน้นประโยชน์ของสังคมมาก่อนการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิประโยชน์ส่วนบุคคล ดังนั้นการให้ความสำคัญคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาผู้ทรงสิทธิอาจจะไม่ใช่สิทธิของตนก็ได้ เพราะสังคมเป็นเจ้าของสิทธิมีสิทธิได้รับผลประโยชน์ในงานประดิษฐ์

คิดค้นทุกประการ และแม้ผู้ทรงสิทธิได้รับหนังสือใช้สิทธินั้นก็ต้องไม่เป็นการผูกขาดใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวต้องเผยแพร่เปิดเผยข้อมูลการประดิษฐ์คิดค้นนั้นต่อสังคม

3. ทฤษฎีเสรีนิยม (Liberal Theory)

แนวความคิดทฤษฎีเสรีนิยม (ไชยยศ เหมรัชตะ, 2539, หน้า 24-27) เป็นแนวคิดของทฤษฎีที่มองว่าสรรพสิ่งเกิดขึ้นได้ก็ต้องต้อออกจากสรรพสิ่ง ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม ดังนั้นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการคิดค้นก็สมควรตกแก่สังคม ซึ่งสมควรปล่อยให้ประชาชนอย่างเสรี มิใช่เป็นสมบัติของผู้ผลิต หรือคิดค้นแต่เพียงผู้เดียว เมื่อนำทฤษฎีเสรีนิยมมาเป็นแนวคิดในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา จึงกำหนดให้ผู้ประดิษฐ์คิดค้นเปิดเผยข้อมูลงานประดิษฐ์คิดค้นนั้นให้แก่สาธารณชนทราบ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนางานประดิษฐ์ได้ อย่างรวดเร็ว เพื่อก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีในระหว่างสังคมด้วย

จากแนวความคิดตามทฤษฎีสติพิสัยตามธรรมชาติของนักประดิษฐ์ กับแนวความคิดตามทฤษฎีทางเศรษฐกิจ หรือทฤษฎีสัญญาจึงถือเป็นหลักพื้นฐานในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา 3 ประเภท คือ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้าซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องกฎหมายสิทธิบัตรยาที่มีผลกระทบต่อผู้บริโภค ดังนี้ในการศึกษาวิจัยกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจึงจะขอกล่าวถึงเฉพาะหลักกฎหมายสิทธิบัตรยาที่สำคัญ ๆ รวมทั้งกฎหมายอื่นที่ใช้บังคับเกี่ยวข้องกับสิทธิบัตรยาเท่านั้น

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (Human Rights)

สิทธิมนุษยชน (Human Right) เป็นคำที่กล่าวอ้างถึงความมีสิทธิเสรีภาพและอิสรภาพของมนุษย์มาช้านาน ซึ่งแต่เดิมในยุคสมัยกรีก-โรมันจะใช้คำว่า สิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) หรือสิทธิของเอกชน (Civil Right) แทนต่อมาเพิ่งมาเริ่มใช้คำว่า สิทธิมนุษยชน ในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา

1. สิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

สิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งที่สำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งแต่ละรัฐจะต้องนำมากำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญอันถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ดังนั้นสิทธิและเสรีภาพในความหมายของรัฐธรรมนูญจึงประกอบไปด้วยหลักสำคัญอยู่สองประการ คือ

1.1 หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ

สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง อำนาจที่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดบัญญัติรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด รวมทั้งก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้อำนาจของรัฐบกพรองหรือแทรกแซงการใช้สิทธิของบุคคลนั้น โดยบุคคลผู้เป็นเจ้าของสิทธิหรือผู้ทรงสิทธินั้น ย่อมมีอิสระในอันที่จะตัดสินใจกระทำการหรือไม่กระทำการใดภายในขอบเขตแห่งสิทธิที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองคุ้มครองไว้ สิทธิและเสรีภาพจึงเป็นสิ่งคู่กันและเพื่อให้สิทธิเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองคุ้มครองไว้มี ความบริบูรณ์ จึงต้องมีการตรากฎหมายมาขยายรายละเอียดของสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นเพียงกฎหมายแม่บทอีกทีหนึ่ง โดยกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อขยายรายละเอียดของสิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นเพียงกฎหมายแม่บทอีกทีหนึ่ง โดยกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อขยายรายละเอียดของสิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนี้อาจเป็นการกำหนดความหมาย เจเนน ใจ ขอบเขต มาตรการคุ้มครองหน้าที่ที่บุคคลทั่วไปจะต้องปฏิบัติเพื่อเป็นการเคารพต่อสิทธินั้น ๆ รวมทั้งบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน ซึ่งการออกกฎหมายมาขยายรายละเอียดดังกล่าวจำต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ

1.2 หลักพื้นฐานเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) หมายถึง คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าวโดยไม่ต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัยหรือคุณสมบัติอื่น ๆ ของบุคคล จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะอันสืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์และเป็น คุณค่าที่ผูกพันอยู่เฉพาะกับความเป็นมนุษย์เท่านั้น โดยไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นใดทั้งสิ้น เช่น เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น คุณค่าของความเป็นมนุษย์ดังกล่าวนี้มีอยู่เพื่อให้มนุษย์มีความอิสระในการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนบุคคลภายใต้ความรับผิดชอบของตนเอง โดยอิสระและถือว่าศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งสูงสุดที่มีอาจล่วงละเมิดได้

2. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ประเทศไทยกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของการปกครองประเทศ นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เมื่อปีพุทธศักราช 2475 รัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทยได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันมีทั้งสิ้นรวม 18 ฉบับ เรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเพิ่งมีบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ฉบับที่ 16 และได้ถูกยกเลิกโดยคณะปฏิรูป

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว ฉบับที่ 17 ในปี พ.ศ.2549 คณะปฏิรูปการปกครองได้ตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อทำการร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ 18 ปี พ.ศ.2550 (คณะ บัญญู สุวรรณ, 2551, หน้า 1) รัฐธรรมนูญฉบับนี้นับว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทยที่จัดให้มีการลงประชามติจากประชาชน ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในหมวดที่ 3 รวมทั้งสิ้น 43 มาตรา โดยสรุปใจความได้ดังนี้

2.1 บุคคลย่อมมีความเสมอภาคในทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 30 และมาตรา 31

2.2 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เช่น จะไม่ถูกการทรมานหรือทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยความทารุณโหดร้าย การตรวจค้นตัวหรือการจับกุมคุมขังจะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติมีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือก ถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร มีสิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวและอื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 32-38

2.3 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม เช่นการที่จะไม่ต้องรับโทษทางอาญาเว้นแต่ได้กระทำผิดกฎหมายที่บัญญัติว่าเป็นความผิดในขณะที่ได้กระทำ มีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผย มีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผย มีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม มีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความและได้รับการปล่อยชั่วคราวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 39-40

2.4 สิทธิในทรัพย์สิน การสืบทอดมรดก การไม่ถูกเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เว้นแต่เป็นการเวนคืนโดยบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อเป็นสาธารณูปโภค หรือในการอันจำเป็นเพื่อการป้องกันประเทศ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 41 และมาตรา 42

2.5 เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เช่น การประกอบกิจการ และการแข่งขัน โดยเสรีและเป็นธรรม มีสิทธิได้รับหลักประกันความปลอดภัยและสวัสดิภาพในการทำงาน หลักประกันการดำรงชีพทั้งในระหว่างทำงานและเมื่อพ้นจากภาวะการทำงานแล้วตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 43 และมาตรา 44

2.6 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อสารอื่น ๆ โดยไม่ถูกปิดกั้น เว้นแต่เพื่อเป็นการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเพื่อคุ้มครองสิทธิ

เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้อื่นตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 45 ถึงมาตรา 48

2.7 สิทธิที่จะได้รับการศึกษาที่รัฐจัดให้โดยเสมอภาคกันไม่น้อยกว่า 12 ปี และเสรีภาพในทางวิชาการ เช่น การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัยและการเผยแพร่วิจัยต้องได้รับการคุ้มครองตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 49 และมาตรา 40

2.8 สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐที่เหมาะสมและมีมาตรฐานอย่างเสมอภาคและผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเด็กและเยาวชนมีสิทธิอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม บุคคลที่อายุเกิน 60 ปีที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอย่างสมศักดิ์ศรีและความช่วยเหลือที่เหมาะสม รวมถึงบุคคลพิการ บุคคลวิกลจริต ย่อมได้รับความช่วยเหลือจากรัฐตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 51 ถึง มาตรา 55

2.9 มีสิทธิรับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารข้อมูลข่าวสารสาธารณะในการครอบครองของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ได้รับข้อมูลการชี้แจงจากหน่วยงานราชการก่อนการอนุญาตหรือดำเนินการ โครงการที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียที่สำคัญเกี่ยวกับตนและชุมชนมีสิทธิมีส่วนร่วมในการพิจารณาของรัฐในการปฏิบัติราชการที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน รวมถึงมีสิทธิฟ้องร้องหน่วยงานราชการและการร้องเรียนให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาในผลกระทบต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56-62

2.10 มีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ หรือรวมตัวเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่น ๆ มีสิทธิจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 63-65

2.11 มีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินการดังกล่าวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 66-69

ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในหลายประการด้วยกันซึ่งสิทธิเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมให้มีความเสมอภาคกัน การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่

รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ
นั้นมีได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 29)

ดังนั้น การตรากฎหมายสิทธิบัตรออกมาบังคับใช้ของรัฐจึงเป็นกฎหมายที่ออกมาจำกัด
สิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จึงต้องทำเท่าที่จำเป็นและไม่ให้
กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ

นิยามของความหมาย “ประชาธิปไตย” มีคำตอบมีหลากหลายมากขึ้นอยู่กับการนิยาม
ของแต่ละคน แต่มีนิยามหนึ่งที่ได้รับการกล่าวถึงและอ้างในวงกว้างมากที่สุด คือนิยามของ
ประธานาธิบดีลินคอล์น (Abraham Lincoln: ค.ศ.1809-1865) ประธานาธิบดีคนที่ 16 แห่ง
สหรัฐอเมริกาได้กล่าวสุนทรพจน์ไว้ว่า ประชาธิปไตยคือ การปกครอง “ของประชาชนโดย
ประชาชน และเพื่อประชาชน” และยังเชื่อกันต่อไปอีกว่าปกครองระบอบนี้ เป็นรูปแบบการ
ปกครองที่เลวน้อยที่สุด แปลไทยเป็นไทยคือ ระบอบประชาธิปไตยมิใช่รูปแบบการปกครองที่ดี
ที่สุดนั่นเอง